
Reisgids burger- wetenschappen / citizen science

Marja Peltenburg, Marlene Hoyneck, Danny van Bommel,
Tamar Shahinian, Barbara Groot-Sluijsmans

Colofon

Deze reisgids is gemaakt in co-creatie door Marja Peltenburg, Marlene Hoynck, Danny van Bommel, Tamar Shahinian and Barbara Groot-Sluijsmans. We waren betrokken bij een twee-jarig citizen science / burgerwetenschapproject "It takes a village to grow old". De reisgids is gebaseerd op een participatieve studie, waarbij we door participatieve observaties van het project in Amsterdam, reflectiegesprekken tijdens het project, schriftelijke uitwisseling, groepsessies met creatieve methoden, online sessies over principes en een internationale conferentie deze gids hebben gemaakt.

2024

Auteurs: Marja Peltenburg, Marlene Hoynck, Danny van Bommel, Tamar Shahinian, Barbara Groot-Sluijsmans

Layout: Leonie van Buuren

Illustraties: Kalle Wolters

Inhoudsopgave

Voorwoord	04
-----------	----

Samen op reis	06
---------------	----

11 kernprincipes	26
------------------	----

04.

VOORWOORD

Met deze gids willen we anderen op dit gebied helpen bij het starten, voorbereiden en uitvoeren van hun burgerwetenschapsproject. De gids is geschreven vanuit het perspectief van burgers en is bedoeld voor iedereen die betrokken is bij 'citizen science' projecten. Deze gids is ontwikkeld in een twee jaar durend burgerwetenschappelijk onderzoek naar sociale innovatie* middels het ontwerpen van openbare ruimtes. Door deze gids te volgen, hopen we je reis in de 'burgerwetenschappen' te vergemakkelijken.

* In burgerwetenschapsprojecten gericht op sociale innovatie, gaan burgers samen met academische wetenschappers op zoek naar oplossingen voor hun sociale vraagstukken. Dit kan leiden tot empowerment, verbinding en kennisuitwisseling. Deze participatieve benadering kan op haar beurt nieuwe innovatieve oplossingen brengen voor sociale uitdagingen en kan een krachtig hulpmiddel zijn voor het oplossen van sociale problemen.

05

06.

SAMEN OP REIS

07

08.

Haal adem

Allereerst:
haal adem en
neem de tijd.

- In de allereerste fase is het creëren van relaties in het project van belang. Dit bepaalt voor een groot deel het verloop van het veranderingsproces.
- Wees je bewust van dit feit: voorbereiding is de sleutel tot succes.

Droom

Ga op zoek naar
een gezamenlijke
droom. Wat is
deze droom en
waar willen jullie
naartoe?

“Een ideaal proces is wanneer de buurt komt met een initiatief en de wetenschap helpt bij de realisatie ervan.”

Danny, burgerwetenschapper

- Primaire voorwaarde: zorg dat de droom van sociale innovatie gedragen wordt door meer dan één of twee burgeronderzoekers uit de gemeenschap.
- Idealiter wordt de droom geïnitieerd door de burgers, die zich bewust zijn van de lokale context.
- Om anderen in je gemeenschap mee te laten dromen, heb je verbeeldingskracht en creativiteit nodig om sociale innovatie tastbaar en zinvol te maken. Dit prikkelt ieders interne motivatie.
- Vaak is een droom nog niet duidelijk gedefinieerd. Er is uitwisseling en interactie nodig om een droom die jij en je gemeenschap werkelijkheid willen laten worden, te visualiseren.
- Droom samen. Neem alsjeblieft de tijd. Je droom is je fundament. Dit is een essentiële stap.

Vorbereiding

Bedenk hoe je reis en bestemming eruit zouden kunnen zien. Pas daarna kun je je reis voorbereiden.

“Maak genoeg tijd, wees gepassioneerd over je zaak, open je hart en wees comfortabel met het niet weten van de uitkomst.”

Marja, burgerwetenschapper

- In deze fase is het cruciaal om een hechte band te ontwikkelen met je partners. Elkaar leren kennen en begrijpen is van belang.
- Wees open in een dialoog met alle relevante partners over ieders motivatie, behoeften, hoe jullie graag met elkaar omgaan, hoe jullie graag bijdragen, wat jullie willen leren en waarom iedereen aan boord is.
- Dit draagt bij aan een beter begrip voor elkaar. Je hoeft niet op elkaar te gaan lijken (soms juist niet!), maar je moet wel elkaars perspectief kunnen duiden.
- Bij ‘burgerwetenschappen’ kun je beginnen met een doel. Wees je er echter van bewust dat procesdoelen ook belangrijk zijn. Je kunt van je doel afwijken als dat het juiste is om te doen.
- Je kunt erover nadenken of je de nadruk wilt leggen op je reis of op je eindbestemming, of misschien wel op allebei.
- Visualiseer je ideale eindpunt en je ideale reis zowel afzonderlijk als gezamenlijk.

Start met pakken

Pak de essentiële elementen in je tas. Bijvoorbeeld de basisprincipes over ‘hoe’ je wilt reizen.

- Ontwikkel met alle partners hetzelfde begrip voor het doen van burgerwetenschappen, sociale innovatie en/of participatief onderzoek.
- Trek tijd uit voor het ontwikkelen van een gemeenschappelijk begrip van je benadering van ‘burgerwetenschappen’ acht.

12.

Maak een reisplan

Creëer een gemeenschappelijke basis voor het reisplan.

- Het is heel belangrijk om je onderzoeksvorstel samen met alle partners te schrijven, inclusief burgers.
- Maak afspraken met de organisatie die het burgerwetenschapsproject financiert over een gedeelde definitie van 'burgerwetenschap'. Maak daarbij verwachtingen en voorwaarden helder.
- 'Burgerwetenschappen' heeft een flexibele financieringsstrategie nodig; één die niet vastligt op parameters van resultaat, maar één die tegemoet komt aan de behoeften van sociale innovatie in de gemeenschap. Probeer te communiceren met je financieringsinstanties als de voorwaarden te vastomlijnd zijn.
- Alle partners moeten betrokken zijn bij het proces van denken, discussiëren en meebeslissen over het onderzoeksvorstel. Enkele leidende vragen om te overwegen tijdens het denken, discussiëren en schrijven samen:
 - Hoe garandeer je een gelijkwaardig proces voor het schrijven van het voorstel?
 - Welke taal gebruik je bij het schrijven (academische taal of taal die iedereen begrijpt)?
 - Wie beslist over de methoden voor het genereren en analyseren van gegevens tijdens het project?
 - Hoe beslis je met elkaar?
 - Wie is verantwoordelijk voor de eindredactie van je project?
 - Probeer het plan zo iteratief, flexibel en responsief mogelijk te maken.

Op pad

Daar gaan we op reis.

“Burgers begonnen in een langzame trein terwijl wetenschappers met hoge snelheid in een sneltrein gingen. Burgers moesten onderzoek doen in hun omgeving terwijl wetenschappers moesten beginnen met ontwikkelen en ontwerpen. We moesten onze voertuigen scheiden, maar elkaar niet uit het oog verliezen.”

Marja, burgerwetenschapper

- Maak je geen zorgen als je niet met alle partners in hetzelfde voertuig zit. Dat is niet nodig! Sommigen doen het rustig aan, anderen hebben een omweg nodig. Zolang je je bewust bent van je eigen reis en die van anderen, gaat het goed.
- Je reist samen via co-creatie. Je hoeft niet met dezelfde trein, maar je komt elkaar onderweg wel regelmatig tegen om elkaar te vertellen wat je hebt gezien, verkend en of je de goede richting op gaat.

16.

Reflecteer

Reflectie en verandering plannen tijdens de reis.

- Voortdurende reflectie op je participatieproces is nodig om een gemeenschappelijke basis te garanderen; ervoor te zorgen dat alle partners nog steeds aan boord zijn.
- Denk na over wijzigingen in je startplan. Communiceer met iedereen wanneer het plan verandert.
- Reflecteer op kennisdeling: wordt ieders kennis in overweging genomen en gebruikt?
- Denk na over of iedereen een zinvolle bijdrage kan leveren: zijn we ons allemaal bewust van elkaars werk en inspanningen?
- Denk na over hoe iedereen het project ervaart en over hun rollen en verantwoordelijkheden. Benoem, indien nodig, eventuele hiërarchische samenwerkingsstructuur.
- Reflecteer op plezier: gaat het nog goed met iedereen, heeft iedereen nog energie om door te gaan, of zijn er ervaren belemmeringen en hoe kunnen die overwonnen worden?
- Bespreek regelmatig de ideale informatiestroom in alle fasen van het proces. Maak duidelijk wie op welk moment wat doet om transparantie en eigenaarschap te behouden, met speciale aandacht voor de burgers en de bredere gemeenschap.
- Denk na over betrokkenheid. Maak duidelijk wie betrokken is bij het genereren van gegevens, analyse en rapportering. Hoe worden burgers betrokken bij al deze processen?
- Denk na over besluitvorming: wie mag beslissingen nemen en op welk moment?
- Denk na over auteurschap, wie is eigenaar van de gegevens, inzichten en producten en zorg ervoor dat je weet waarom.
- Denk in dit continu veranderende proces regelmatig na over geïnformeerde toestemming (informed consent).

Inclusieve reis?

Hé, wie doet er mee aan je reis en hoe kun je anderen aanmoedigen om mee te doen?

- Onderzoeksactiviteiten moeten iets opleveren voor alle partners. Vooral voor betrokken burgers moeten activiteiten vaak bijvoorbeeld 'leuk' zijn om te doen, of in ieder geval het gevoel van verbondenheid vergroten.
- Gezamenlijk doel is dat iedereen een beter begrip krijgt van meerdere bestaande perspectieven en meerdere manieren om dingen te doen. Uiteindelijk kan een burgerwetenschapsproject beter geïnformeerde en ondernemende burgers opleveren.
- Wees je bewust van wie er ontbreekt in je reis. Wees je bewust van het vertegenwoordigen van diverse burgers door aandacht voor inclusie en wordt creatief in het betrekken van iedereen.
- Participatief onderzoek waarin burgers gelijkwaardige partners zijn, is een proces van "leren door te doen". Dit vraagt om continue monitoring en bijsturing van het proces.
- Houd je kompas gericht op het doen van 'het goede' met betrekking tot je overkoepelende doel.
- Zorg ervoor dat iedereen op een gepaste manier kan deelnemen, wees creatief in de manier waarop je mensen betreft.
- Word je bewust van het feit dat ervaringskennis evenveel waarde heeft als wetenschappelijke en professionele kennis. Zorg ervoor dat burgers gehoord en erkend worden***.
- Als burgerwetenschappers nemen alle partners deel aan het democratische proces, waarin iedereen bijdraagt en verantwoordelijkheid neemt naar eigen vermogen.

*** Fricker, M., Peels, R., & Blaauw, M. (2016). Epistemic injustice and the preservation of ignorance (Vol. 1, pp. 144-159). Cambridge: Cambridge University Press.

20.

Duurzame reis

Kies verstandig hoe je je trip duurzaam maakt.

- Alle betrokkenen hebben de verantwoordelijkheid om na te denken over de toekomst als de financiering stopt, eigenlijk al vanaf het begin.
- Burgers moeten worden gesteund om het project voort te zetten wanneer dat gewenst is.

Moe?

Je zult op een gegeven moment moe worden. Maak je geen zorgen, het komt goed.

- Het kan gebeuren dat niet iedereen in je project de hele tijd gelukkig is. Dit minder comfortabele moment is soms nodig voor groei. Houd dat in gedachten. 'Burgerwetenschappen' vraagt veel tijd van iedereen die betrokken is.
- Zorg ervoor dat je voldoende tijd vrij maakt en houd je motivatie hoog door jezelf eraan te herinneren waarom je in eerste plaats aan boord stapte.

21

22.

Bestemming

Je hebt je
eindbestemming
bereikt.

- Aan het begin van je reis, hadden jullie het al over de bestemming; een stap richting de uiteindelijke droom.
- Je kaders voor bestemming waren duidelijk, maar toch wist je niet hoe dit er precies uitzag. Kijk om je heen en ontdek wat jullie samen hebben gecreëerd om sociale innovatie te creëren.

“Achteraf zie ik hoe onze strijd nodig was om elkaar beter te begrijpen. Het hielp ons om dichterbij elkaar te komen.”

Marja, burgerwetenschapper

Evalueer

Wat ging goed, en
wat minder?

- Evalueer systematisch samen met alle partners over je reis en bestemming. Maak ruimte voor elke stem om gehoord te worden: wat kun je leren van je reis?
- Vier je successen en leer van je uitdagingen.

“Onderweg hebben we een aantal bruggen gebouwd.”

Barbara, academisch
onderzoeker

24.

GENIET . VAN . DE . TRIP .

25

26.

11 KERN- PRINCIPES

Hier volgt een samenvatting van de reisgids, vertaald in 11 kernprincipes voor het doen van burgerwetenschap ter bevordering van sociale innovatie.

27

28.

Kernprincipes voor burgerwetenschap / citizen science

1. **Neem de tijd** om elkaar te ontmoeten als co-onderzoekers en wissel elkaars perspectief uit over uitgangspunten van dit type onderzoek.
2. **Een voorfase** is een belangrijke voorwaarde voor participatief werken. Tijdens de voorbereidende fase ontwikkel je gevoeligheid voor het begrijpen van de lokale situatie (zoals de behoeften en wensen van de lokale bevolking en de co-onderzoekers).
3. Een **aantal basisvragen over burgerwetenschap** zijn essentieel om te bespreken met het onderzoeksteam, zoals 'welke taken heeft ieder in het onderzoeksteam?', 'wat bedoelen we samen met burgerwetenschappen?' Dit voorkomt miscommunicatie en zorgt voor een beter begrip van elkaars standpunten.
4. Burgerwetenschappers en academisch wetenschappers bepalen samen de onderzoeksdoelen, kiezen methoden die aansluiten bij de behoeften en mogelijkheden van de gemeenschap en schrijven samen een **gezamenlijk onderzoeksplan**. (Mede)eigenaarschap is essentieel in dit proces, zodat het plan door iedereen gedragen wordt.
5. Het is cruciaal om een **dialogoog over participatie** te hebben door terugkerende reflectie op het participatieproces. Zo zorg je dat de samenwerking in lijn is met de gedeelde principes van burgerwetenschap. Hiermee versterk je een gemeenschappelijke basis.
6. Een leidend principe is **co-eigenaarschap**. Alle partners zijn eigenaar van het onderzoeksproces. Communiceer daarom in een taal die iedereen kan begrijpen. Communicatie is de lijm in de complexiteit van samenwerking. Stimuleer het opbouwen van bewustzijn, reflectie en het onderhouden van een continue dialoog. Zelfs als burgers niet aan alle facetten van het onderzoek kunnen deelnemen, omdat een fase bijvoorbeeld te technisch is, kan hen toch gevraagd worden hoe ze zouden willen deelnemen.
7. Democratische participatie met **gelijkwaardigheid voor iedereen** is gegarandeerd, zodat iedereen op een passende manier kan deelnemen.
8. Subsidiestructuren moeten flexibel zijn qua focus en verantwoordingsprocessen. Idealiter hebben deze veel aandacht voor het proces en voor de manier waarop deelnemers aan het onderzoek meedoen. De lokale context waarin burgerwetenschap plaatsvindt is essentieel. Dit vereist **een andere dan de klassieke subsidiestructuur**.
9. Participatief onderzoek vraagt veel tijd van alle betrokkenen. Deze tijd is ook nodig om deelname van diverse burgers te garanderen. Er kunnen verschillende werkvormen gebruikt worden om deze **diversiteit te waarborgen**.
10. **Bewustwording, reflectie en een voortdurende dialoog** zijn belangrijke ingrediënten voor kennisrechtvaardigheid (Fricker, 2013). Omdat de ene persoon andersoortige kennis heeft (academische, technische of ervaringskennis) kan er een onbalans in macht ontstaan. Aandacht voor epistemische rechtvaardigheid gaat dit tegen.
11. Voorafgaand aan het onderzoek is het belangrijk om met elkaar te communiceren over het **beoogde (eind) doel**.

Projectinformatie

Naam project:

It takes a village to grow old

AI-based kunstinterventies ten behoeven van nabuurschap voor mensen met dementie

Looptijd:

April 2022 - maart 2024

Het project 'It takes a village to grow old' is uitgevoerd onder leiding van de Technische Universiteit Eindhoven (leerstoel: Smart Architectural Technologies) in samenwerking met consortiumpartners: Stadsdorp VondelHelmers, Leyden Academy on Vitality and Ageing, Hogeschool van Amsterdam, Universiteit van Amsterdam, illi-tv, Stichting WG Kunst, Stichting Mantelzorg & Dementie en Cliëntenbelang Amsterdam.

Het project 'It takes a village to grow old' is onderdeel van het Health~Holland en ZonMw-programma 'Citizen Science voor Gezondheid en Zorg'.

(projectnummer: LSHM22004)

Contactpersoon:

prof.dr.ir. Masi Mohammadi

(m.mohammadi@tue.nl)

Meer informatie:

www.stadsdorpvondelhelmers.nl

<https://deelacademy.nl/projecten/it-takes-a-village-to-grow-old>

